

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут **Педагогічний**

Кафедра педагогіки початкової освіти

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інклюзивна освіта

Освітня програма

Спеціальність 013 Початкова освіта

Галузь знань 01. Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № __ від “_” ____ 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Інклюзивна освіта
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Викладач (-і)	доц. Матвеєва Н.О.
Контактний телефон викладача	0502204583
E-mail викладача	natalia.matveieva@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Онлайн-консультації (Google Meet, Zoom)
2. Анотація до курсу	
<p>Дисципліна «Інклюзивна освіта» вивчається студентами спеціальності «Початкова освіта» на другому курсі у 3 семестрі. Даний курс присвячений ознайомленню майбутніх фахівців із науково-теоретичними засадами упровадження інклюзивної освіти, сучасними стратегіями освітньої інклюзивної практики; практичними засадами організації інклюзивного навчання у закладах середньої освіти. Курс розраховано на узагальнення загальних понять інклюзії, усвідомлення категорій, визначень, принципів інклюзивної освіти, вивчення актуальних проблем щодо включення осіб з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір. Курс включає вивчення основних шляхів підвищення ефективності інклюзивної освіти дітей молодшого шкільного віку з особливими потребами в Україні; має на меті озброєння студентів знаннями про філософське підґрунтя інклюзії; передовий досвід та нормативно-правову базу інклюзивної освіти.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу полягає у підготовці студентів до навчально-виховної діяльності з учнями з особливими освітніми потребами; ознайомленні майбутніх фахівців із шляхами її упровадження, передовим педагогічним досвідом, нормативно-правовою базою, основними принципами організації інклюзивного навчання, стратегіями їх упровадження у навчально-виховний процес школи, особливостями педагогічної діяльності вчителя та інших фахівців у роботі з учнями з різними видами нозологій.</p>	
4. Компетентності	
<p>Здатність розв'язувати типові спеціалізовані завдання, педагогічні ситуації та проблеми, що можуть виникати у роботі з учнями з особливими освітніми потребами; Здатність використовувати набуті знання у практичній діяльності з учнями з особливими освітніми потребами; Володіння навичками використання інформаційних та комунікаційних технологій в інклюзивному середовищі навчального закладу; Здатність до проведення пошуку та досліджень на відповідному рівні; Здатність реалізовувати права учнів з особливими освітніми потребами задля улаштування безперешкодного, рівного доступу до отримання якісних освітніх послуг та побудови демократичних стосунків; Здатність діяти на основі усталених етичних та моральних норм у процесі професійного спілкування з даною категорією осіб та іншими школярами; Уміння ефективно використовувати на практиці передовий педагогічний досвід, творчу спадщину; Здатність використовувати знання, сформовані уміння та навички, досвід задля збереження здоров'я учнів та створення комфортного клімату перебування, навчання та виховання, розвитку усіх без винятку школярів;</p>	

<p>Здатність до розвитку молодших школярів як суб'єктів освітнього процесу; Здатність до використання знань про особливості комунікативної діяльності учнів й, особливо з особливими освітніми потребами, закономірності педагогічного спілкування; Здатність до проектування, оцінювання, рефлексії, коригування навчально-виховного процесу; Здатність вирішування професійні завдання; Здатність до інклюзивного виховання учнів початкової школи; Здатність до реалізації критеріїв оцінювання знань учнів з особливими освітніми потребами та учнів з типовим розвитком; Здатність до підвищення мотивації та керування власними емоціями у практичній діяльності з учнями; Володіння змістовим аспектом комунікації тощо</p>						
5. Результати навчання						
<p>Озброєння знаннями про сутність інклюзивної освіти, основні її принципи, шляхи упровадження, специфіку педагогічної діяльності; Формування умінь та навичок, ключових компетентностей майбутніх педагогів</p>						
6. Організація навчання курсу						
Обсяг курсу						
Вид заняття				Загальна кількість годин – 90		
Лекції				16		
семінарські заняття / практичні / лабораторні				14		
самостійна робота				60		
Ознаки курсу						
Семестр	Спеціальність			Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий	
3 сем	Початкова освіта			2	Вибірковий	
Тематика курсу						
Тема, план	Форма заняття	Література		Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Інклюзія як модель соціального устрою. Тема 1. Інклюзія як процес та	Лекція, практичне	Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912. Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» Ел. носії: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/ Партнери заради кращої політики: посібник із включення (доступний на десяти мовах) [Електронний ресурс] –		опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання літературних джерел, підготовка конспекту,	Максимальна оцінка – 5	один тиждень

політика		Режим доступу: www.osmhi.org/index.php?page=202&nws=335&pages	виконання завдань різних рівнів, підготовка презентації на тему «Інклюзія як політика» (10 год.)		
Тема 2. Сутність поняття «інклюзивна освіта» та її складові	Лекція, практичне	<p>Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.</p> <p>Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.</p> <p>Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912. Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.</p> <p>Таранченко О.М., Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К.:2007.128с.</p>	опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання розділу посібника Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта. Х.: Ранок, 2014. 144 с., конспектування основних термінів; складання схеми-моделі інклюзивної освіти	Максимальна оцінка – 5	Один тиждень
Тема 3. Законодавче та нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні	Лекція, практичне	<p>Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912. Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»(прийнята 5 липня 2004 р. N 848) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.uazakon.com/document/fpart68/idx68267.htm</p>	Опрацювання нормативно-правових документів в Міністерстві Освіти України; конспектування основних із них; складання	Максимальна оцінка - 5	Один тиждень

		<p>Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (від 01.06.2005 р. № 900/2005) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=900%2F2005 18.</p> <p>Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” (від 4 липня 2005 року N 1013/2005) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1013%2F2005 19.</p> <p>Указ Президента України “Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями” (від 18 грудня 2007 року N 1228/2007) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1228%2F2007</p>	бібліографії		
Тема 4. Актуальні проблеми інклюзивної освіти в Україні	Лекція, практичне	<p>Ілляшенко Т.Д. Інклюзивна освіта і перспективи подолання невстигання учнів у загальноосвітній школі: Ел. носії: http://lib.iitta.gov.ua/2116/1/</p> <p>Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // Психолог, 2009. №10. с.14-18.</p> <p>Липа В.О., Серова С.О. Про деякі проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні //Актуальні питання корекційної освіти. 2011. Вип. 2. С. 121-127.</p> <p>Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.</p> <p>Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДІ інклюзивної освіти/ Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В. Рівне: РОІППО, 2013. 53с.</p>	Опрацювання різних джерел, пошук найбільш актуальних проблем та їх конспектування; план-розробка шляхів подолання існуючих прогалин у організації інклюзивної освіти	Максимальна оцінка - 5	Один тиждень
Змістовий модуль 2. Практи	Лекція, практичне	<p>Будник О. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Ів-Франківськ: Кушнір Г.М., 2015. 152 с.</p> <p>Ворон М.В. Інклюзивна освіта: українські реалії//«Підручник для</p>	Опрацювання матеріалів в дистанцій	Максимальна оцінка – 5	Один тиждень

<p>чні аспекти інклюзивної освіти. Тема 5. Психолого-педагогічний супровід учнів з ООП</p>		<p>директора», видавництво «Плеяди», червень, 2006. Даниленко Л.І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., К.:2007.128с Лист МОН від 26.07.2012 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання// https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenty-znz-10-26-52-12-10-2017/ Технологія індивідуального планування: посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.education-inclusive.com</p>	<p>ного навчання; конспектування нормативних документів про інклюзивну освіту щодо організації психолого-педагогічного супроводу; підготовка виступу на означену тему; складання схеми-моделі психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП</p>		
<p>Тема 6. Співпраця фахівців в інклюзивного навчального закладу : командний стиль роботи</p>	<p>Лекція, практичне</p>	<p>Даниленко Л.І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К.:2007. 128с. Колупаєва А.А., Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К.:2007. 128с. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів:</p>	<p>Опрацювання матеріалів в дистанційного навчання, підготовка доповіді про склад команди інклюзивного закладу освіти; підготовка презентації на тему: «Особливості діяльності команди</p>	<p>Максимальна оцінка – 5</p>	<p>Один тиждень</p>

		<p>Колупасва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К. 2007. 128с.</p> <p>Романчак Ж.І. Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі//Наша школа. 2014. № 4. С. 33 – 37.</p> <p>Таранченко О.М., Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу /Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник/Кол.:авторів: Колупасва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К.: 2007. 128с.</p>	фахівців ЗСО з інклюзивним навчанням»		
Тема 7. Діяльність асистента вчителя	Лекція, практичне	<p>Бондар В.І. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. К., 2011. 247 с.</p> <p>Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупасва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К.:2007. 128с.</p> <p>Корекційна педагогіка: Основи навчання і виховання дітей з відхиленнями в розвитку/Б.П.Пузанов, В.І.Селіверстов, С.Н.Шаховська, Ю.А.Костенкова; Під ред. Б.П.Пузанова. М.: Видавничий центр «Академія», 2001</p> <p>Лист МОН від 28.09.2013 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням»// https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenti-znz-10-26-52-12-10-2017/</p> <p>Лист МОН від 25.09.2012 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»// https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenti-znz-10-26-52-12-10-2017/</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку”(прийнята 5 липня 2004 р. N 848) [Електронний ресурс] – Режим</p>	Опрацювання матеріалів в дистанційного навчання; конспектування нормативної бази МО України про діяльність асистента вчителя; підготовка виступу (доповіді, презентації) на тему: «Специфіка роботи асистента вчителя з учнями з різними видами нозологій»	Максимальна оцінка – 5	Один тиждень

		доступу: www.uazakon.com/document/fpart68/idx68267.htm Технологія індивідуального планування: посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.education-inclusive.com			
7. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів. Участь в роботі впродовж семестру – 50 балів (оцінки за практичні заняття – 30 балів, за самостійну роботу – 10 балів, контрольну роботу – 10 балів) Залік – 50 балів.				
Вимоги до письмової роботи	Ви повинні виконати контрольну роботу, що складається із двох теоретичних питань (оцінюється у 8 балів) і практичного завдання (2 бали).				
Семінарські заняття	30 балів				
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання 60-70% практичних завдань репродуктивного та частково-пошукового рівнів, 5-10% - виконання творчих завдань				
8. Політика курсу					
<p>У процесі вивчення курсу студент повинен продемонструвати належний рівень пізнавальної активності, інтересу до дисципліни; самостійність у виконанні завдань та творчий підхід у виконанні самостійної роботи.</p> <p>Студент повинен добре володіти навчальним матеріалом, поданим на лекційних заняттях, незалежно від присутності на них, а також мати конспект лекцій.</p> <p>Студент повинен відвідувати практичні заняття, ретельно готуватися до них та виконувати усі завдання, в іншому випадку йому слід опрацювати пропущені теми, а також виконати супровідні вправи та завдання різного рівня. Лекційні курси, додаткові ресурси для засвоєння змісту курсу є доступними на сайті дистанційної освіти. Завершальним етапом відпрацювання пропущеного практичного заняття є складання студентом тестів із теми.</p>					
9. Рекомендована література					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Борякова Н. Ю. Педагогические системы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии : учеб. пособ. для студентов. М. : АСТ, Астрель, 2008. 222 с. 2. Будник О. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Ів-Франківськ: Кушнір Г.М., 2015. 152 с. 3. Выготский Л. С. Основы дефектологии. СПб.: Лань, 2003. 654 с. 4. Ворон М.В. Інклюзивна освіта: українські реалії//«Підручник для директора», видавництво «Плеяди», червень, 2006. 5. Дети социального риска и их воспитание/Под научн. ред. Л.М.Шипициной. СПб: «Речь», 2003. 144 с. 6. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании/Сост. Н.Д.Соколова, Л.В.Калинникова. М.: ООО «Аспект», 2005. 448 с. 7. Засенко В.В. Інтеграція осіб з порушеннями слуху: проблеми, пошуки, перспективи/Крок до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник. К.: Контекст, 2000. 286 с. 8. Засенко В.В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку/Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-методичний збірник. Вип. 8/За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К.: Наук. Світ, 2006. 288 с. 					

9. Ілляшенко Т.Д. Інклюзивна освіта і перспективи подолання невстигання учнів у загальноосвітній школі: Ел. носії: <http://lib.iitta.gov.ua/2116/1/>
10. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // Психолог, 2009. №10. с.14-18.
11. Колупаєва А.А.,Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
12. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
13. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.
14. Корекційна педагогіка: Основи навчання і виховання дітей з відхиленнями в розвитку/Б.П.Пузанов, В.І.Селіверстов, С.Н.Шаховська, Ю.А.Костенкова; Під ред. Б.П.Пузанова. М.: Видавничий центр «Академія», 2001.
15. Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.
16. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1991.143 с.
17. Липа В.О., Серова С.О. Про деякі проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні //Актуальні питання корекційної освіти. 2011. Вип. 2. С. 121-127.
18. Лист МОН від 26.07.2012 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання// <https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenti-znz-10-26-52-12-10-2017/>
19. Лист МОН від 28.09.2013 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням»// <https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenti-znz-10-26-52-12-10-2017/>
20. Лист МОН від 25.09.2012 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»// <https://vol-vol-osvita.gov.ua/normativni-dokumenti-znz-10-26-52-12-10-2017/>
21. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання». – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/
22. Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.
23. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДЛ інклюзивної освіти/ Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В. Рівне: РОППО, 2013. 53с.
24. Партнери заради кращої політики: посібник із включення (доступний на десяти мовах) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.osmhi.org/index.php?page=202&news=335&pages
25. Постанова Кабінету Міністрів від 21 серпня 2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>
26. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку”(прийнята 5 липня 2004 р. N 848) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.uazakon.com/document/fpart68/idx68267.htm
27. Романчак Ж.І. Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі//Наша школа. 2014. № 4. С. 33 – 37.
28. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні//Дефектологія. 2004. № 2. С. 6 – 11.
29. Специальная педагогика: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Аксенова, Б. А. Архипов, Л. И. Белякова и др; Под ред. Н. М. Назаровой. 4-е изд., стер. М.: Изд. центр «Академия», 2005. 400 с.

30. Слободянюк Н.Г., Софій Н.З., Найда Ю.М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007. 128 с.
31. Софій Н.З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа:: особливості організації та управління: Навч.-метод. посібник/Кол. Авт.: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін.; за заг. ред. Л.І.Даниленко. К., 2007. 128 с.
32. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально–виховного процесу /Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007. 128 с.
33. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання./Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007.128 с.
34. Технологія індивідуального планування: посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com>
35. Указ Президента України № 588/2011 від 19 травня 2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями»: Ел. ресурс/https://www.google.com.ua/search?q=*+Указ+Президента+України+№+588%2F2011
36. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” (від 4 липня 2005 року N 1013/2005) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1013%2F2005
37. Указ Президента України “Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями” (від 18 грудня 2007 року N 1228/2007) [Електронний ресурс] – Режим доступу:www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1228%2F2007
38. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: Підручник. Вид-во: «Новий Світ-2000», Львів, 2019. 264 с

Викладач _____ **Н.О.Матвєєва**